

## บทคัดย่อ

บทคัดย่อคุณฐิณีพันธ์ เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ ความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรคุณฐิณีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนาชนบท

การพัฒนาบทบาทสหกรณ์การเกษตรในฐานะเครื่องมือเพื่อการพัฒนาชนบท:

กรณีศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

โดย

นายสมคิด แก้วทิพย์

พฤษภาคม 2543

ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.วิรัชศักดิ์ ปรกติ

ภาควิชา/คณะ: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อวิเคราะห์ประวัติการพัฒนาบทบาท สหกรณ์ การเกษตรในฐานะเป็นเครื่องมือการพัฒนาชนบท (2) เพื่อวิเคราะห์การดำเนินกิจกรรมตาม บทบาทสหกรณ์การเกษตรในฐานะเป็นเครื่องมือการพัฒนาชนบทในเขตภาคเหนือตอนบน (3) เพื่อสังเคราะห์เชิงพัฒนาแนวคิดการพัฒนาบทบาทสหกรณ์การเกษตรในฐานะเป็นเครื่องมือการ พัฒนาชนบทในเขตภาคเหนือตอนบน การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์พัฒนาการ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในสหกรณ์

ผลการศึกษาพบว่าสหกรณ์การเกษตรถูกนำมาเป็นเครื่องมือทางนโยบายในการ แก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจนของชาวนาในชนบท ภายใต้เงื่อนไขการพัฒนาเศรษฐกิจ ไทยให้ทันสมัยและการกำหนดนโยบายชาตินิยมมุ่งเน้นรักษาความมั่นคงแห่งรัฐโดยรักษาเสถียรภาพ ทางการเมืองเป็นสำคัญ โดยการบริหารการพัฒนาที่รวมศูนย์ สั่งการจากเบื้องบนและแยกส่วนเพื่อ ปกครองจึงส่งผลให้สูญเสียตามเป็นเอกภาพในหมู่เกษตรกรและสังคมชนบท สหกรณ์จึงเป็น เครื่องมือทางนโยบายหนึ่ง ในเครื่องมือแนวนโยบายอื่น ๆ อีกหลากหลายส่วน เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

การดำเนินการพัฒนาบทบาทสหกรณ์การเกษตร มีจุดเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเพื่อให้สหกรณ์การเกษตรเป็นกลไกส่งผ่านสินเชื่อการเกษตรสู่เกษตรกร การพัฒนาบทบาท หน้าที่สหกรณ์การเกษตรมีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ เช่น บทบาทหน้าที่ทางด้านการตลาดปัจจัย

หน้าที่สหกรณ์การเกษตรมีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ เช่น บทบาทหน้าที่ทางด้านการตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดผลผลิตและการระดมเงินออม ตลอดจนทำให้เกษตรกรได้บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังเช่น สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ และ สหกรณ์ป่าไม้ เป็นต้น

ปัญหาโครงสร้างสหกรณ์ที่พบ คือ สมาชิกสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 อยู่ในสหกรณ์การเกษตรที่ใหญ่มาก แต่ขาดรากฐานความเหนียวแน่นและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในระดับหมู่บ้านและชุมชน ในส่วนที่มีสหกรณ์ขนาดเล็กที่มีธรรมชาติพื้นฐานของกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกัน เช่น สหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม และสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกร แสดงบทบาททางด้านเศรษฐกิจได้เป็นผลดี

ในอนาคต ปรวิญญาการพัฒนาเปลี่ยนสู่การพัฒนาเพื่อให้สามารถอยู่ได้ในตนเอง และในขณะเดียวกันก็ให้สามารถอยู่ได้ในการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว สลับซับซ้อน และพลังอำนาจจะขึ้นอยู่กับสังคมหรือความเป็นชุมชน ดังนั้นปรวิญญาเศรษฐกิจพอเพียงและดุลยภาพ ความเป็นองค์กรร่วม และการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน จึงเป็นปรวิญญาแนวคิดและหลักการใหม่

การพัฒนาบทบาทสหกรณ์ในอนาคต จึงต้องมีรูปแบบกลับไปสู่รากฐานการสหกรณ์ คือ เป็นองค์กรช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการกำหนดบทบาทต้องมุ่งเน้นบทบาททางสังคมมากขึ้น โดยเชื่อมโยงเครือข่ายสร้างเครือข่ายบุคคลและองค์กรรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างรากฐานของกลุ่มสมาชิกในชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น สหกรณ์ควรปรับปรุงองค์กรสหกรณ์การเกษตรให้มีขนาดระดับอำเภอขึ้นมาเพื่อทำงานคู่กันกับองค์กรบริการส่วนตำบล โดยการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่และแผนพัฒนาเชิงผลิตภัณฑ์ที่เป็นระบบครบองค์ โดยเป็นกระบวนการวางแผนรวม และวางแผนร่วม การพัฒนาบทบาทสหกรณ์เป็นหน้าที่ของสมาชิกและชุมชนท้องถิ่นที่จะใช้สหกรณ์การเกษตรเป็นเครื่องมือการพัฒนาชนบทเชื่อมประสานการทำงานระดับนโยบาย

เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาบทบาทสหกรณ์เพื่อการพัฒนาชนบท เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้คนมีความคิด สติ ปัญญา รักษาครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง ตามวิถีเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อการอภิวัฒน์วัฒนธรรมและจิตวิญญาณของชุมชน

**ABSTRACT**

Abstract of dissertation submitted to the Graduate School of Maejo University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Rural Planning and Development

**ROLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL COOPERATIVES  
AS A TOOL FOR RURAL DEVELOPMENT: A CASE STUDY  
IN THE UPPER NORTH OF THAILAND**

By

**SOMKID KEAWTHIP**

NOVEMBER 2000

Chairman: Dr. Weerasak Prokati  
Department/Faculty: Department of Agricultural Extension,  
Faculty of Agricultural Business

The objectives of this study were : 1) to analyze historical backgrounds of role development of agricultural cooperatives as a tool for rural development; 2) to analyze agricultural cooperatives' role performances as a tool for rural development in the upper north of Thailand; and 3) to perform developmental synthesis on tentative concepts of role development of agricultural cooperatives as a tool for rural development in the upper north of Thailand. This study was designed as a historical research based on secondary data and information mobilization from brainstorming seminars of people relevant to agricultural cooperatives .

The findings indicated that agricultural cooperatives were used as a policy tool, apart from other policy tools such as farmer groups and the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives client groups, to solve farmers' debt and rural poverty problems under the conditions of economic development and national security through political stability. The top-down centralized approach has been used by the government, resulting in separated

administration in divided agencies, leading further to a lack of unity among farmers and rural communities.

Agricultural cooperatives' role performances emphasized economic development especially to enable them to act as a mechanism to forward agricultural credit to the farmers. Roles and functions have been progressively performed in such areas as marketing, input supply, markets for produce, saving, and providing an opportunity for farmers to manage water resources e.g. water user cooperatives and forest cooperatives.

However, one problem in the cooperatives' structure was found i.e. 90 percent of the agricultural cooperatives' members enrolled in very large cooperatives, resulting in the lack of cohesion or interaction among members at village and community levels. Small agricultural cooperatives based on mutual economic activities e.g. Dairy Cattle Farmer Cooperative, Swine Production Farmer Cooperative, etc. demonstrated an effective economic role.

In the future, development philosophy will shift to self-reliance development among complex and rapid-changing environments and the power of development will rely on societies or communities. Thus, a philosophy of self-sufficiency and balance, holistic quality and sustainable rural development would be a new philosophy and new principles.

The roles of agricultural cooperatives in rural development should be back to the basis of self-help and mutual help. The role formulation should emphasize social roles through a network of individuals and organizations. The foundation should be based on membership in a strengthened community. Integrating systematic development both on commodity and community should be done through collective planning and collective action to reach the cooperatives' roles. The main agricultural cooperatives role in rural development should deal with the other community organizations such as Tambon Administration Organizations. The setting up of certain institutions should be encouraged to create unity among farmers and other local organizations.

The ultimate goals of role development of agricultural cooperatives as a tool for rural development should be to improve people's quality of life in all aspects – body and mind to create strengthened and self-reliant families and communities; and to maintain communities' cultures.